

Seyitgazi İlçesi Paydaşlarının Sürdürülebilir Turizm Farkındalıkları¹

Doç. Dr. Gökçe YÜKSEK
Anadolu Üniversitesi, Turizm Fakültesi
gozer@anadolu.edu.tr

Prof. Dr. Fatma Füsun İSTANBULLU DİNÇER
İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi
istanbul@istanbul.edu.tr

Prof. Dr. Mithat Zeki DİNÇER
İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi
mzdincer@istanbul.edu.tr

Özet

Seyitgazi, Eskişehir ilinin tarihi ve kültürel bakımdan çok zengin bir ilçesidir. İlçe sahip olduğu kültürel miras ve eserler sayesinde ciddi bir turizm potansiyeline sahipse de turizm pazarında hak ettiği yerde olmadığı söylenebilir. Özellikle ilçe sınırlarında bulunan tarihi ve kültürel eserler ve yine ilçenin hemen yakınında bulunan Frig Vadisi, Eskişehir'in ve bu bölgenin kalkınmasında büyük bir role sahip olacaktır. Zira Eskişehir şehir merkezinde tarihi eser sayısı oldukça sınırlıdır. Bunun da şehirdeki konaklama süresini olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı, Seyitgazi ilçesi paydaşlarının sürdürülebilir turizm farkındalıklarını belirlemektir. Bu çalışmada veriler derinlemesine görüşmeler yardımı ile elde edilmiştir. Seyitgazi ilçesi paydaşları ile yapılan görüşmelerde elde edilen veriler MAXQDA 12 programı ile analiz edilerek değerlendirilmiştir. Yapılan araştırma sonuçları Seyitgazi ilçesi paydaşlarının sürdürülebilir turizm farkındalıklarının yüksek olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir turizm, Sürdürülebilir gelişim, Turizm farkındalığı, Seyitgazi, Frig Vadisi.

Sustainable Tourism Awareness of Seyitgazi Stakeholders

Abstract

Seyitgazi is a district of Eskişehir province with very rich historical and cultural heritage. Although the district has a considerable tourism potential thanks to its cultural heritage and pieces, it can be said that it is not at the place it deserves in the tourism market. Especially The Phrygian Valley, in the district boundaries, will have a major role in the development of Eskişehir and this region. Because the number of historical monuments in the city center of Eskişehir is very limited. It is thought to negatively affect the length of stay in the city. Purpose of this study is to determine the sustainable tourism awareness of the Seyitgazi stakeholders. In this qualitative study, data were obtained from with in-depth interviews. In-depth interviews were conducted with the stakeholders of the Seyitgazi district. The obtained data were analyzed and evaluated with the MAXQDA 12. The results of the research showed that the stakeholders of Seyitgazi have high awareness of sustainable tourism.

Key words: Sustainable tourism, sustainable development, tourism awareness, Seyitgazi, The Phrygian Valley

¹ Bu makale 23-25 Kasım 2017 tarihlerinde Kastamonu'da düzenlenen "1.Uluslararası Sürdürülebilir Turizm Kongresi"nde sunulan ve bildiriler kitabında yer alan bildirinin geliştirilmiş halidir.

Giriş

Sürdürülebilirlik, benzer ya da aynı etkinlikleri sınırsız bir gelecekte yinleme anlamı içermektedir (Sezerel, 2016, s.28). Middleton ve Hawkins (1998) ise sürdürülebilirliği “insan nüfusunun faaliyetleriyle beraber onların doğal, sosyal ve kültürel çevreleri arasındaki uyumun mevcut olduğu bir denge” olarak ifade etmektedirler (Demir ve Çevirgen, 2006’dan aktaran Pelit ve diğerleri, 2015, s.41).

Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir turizm gibi aşına olduğumuz kavramların günümüzde nasıl algılandığı, ilkelerinin turizm destinasyonlarının paydaşları tarafından bilinip bilinmediği, turizm planlarının sürdürülebilir bir yaklaşım ile gerçekleşip gerçekleşmediği sadece turizm destinasyonlarının sayısal turizm verileri ile anlaşılamaz. Çok turist ya da çok fazla para harcayan turist bir turizm destinasyonuna ekonomik anlamda katkıda bulunurken diğer taraftan farklı boyutlarda taşıma kapasitelerinin aşılmasına sebep olabilir. Kimi turizm potansiyeline sahip bölgelerin, şehirlerin, alanların bir turizm destinasyonu olarak planlanırken önemsenmesi ve uygulanması gereken en önemli unsurun sürdürülebilirlik olduğu söyleyebiliriz. Bir turizm destinasyonunun paydaşlarının sahip oldukları kaynakları tanımaları, onları sürdürülebilir bir şekilde nasıl turizm çekiciliğine dönüştüreceklerini bilmeleri o destinasyonun sürdürülebilirliği için büyük bir avantaj olabilir.

Sürdürülebilir turizm çevresel, sosyokültürel ve ekonomik boyutları ile anlamlıdır. Bunlardan birinin sürdürülebilirliğinin sağlanması yeterli değildir. Turizm destinasyonları, sürdürülebilirliğin tüm boyutları düşünülerek planlanmalı, geliştirilmeli ve yönetilmelidir. Burada turizm destinasyonunun paydaşlarının payı büyüktür. Paydaşların çevresel, sosyokültürel ve ekonomik boyutların tamamında sürdürülebilirliğe olan inançları, bilinçleri ve bilgileri, turizm destinasyonlarının gerçek anlamda sürdürülebilirliğin sağlanmasında büyük rol taşımaktadır.

Bu çalışma, son yıllarda bir turizm destinasyonu olması için büyük çabalar gösterilen Eskişehir ili Seyitgazi ilçesinin, sürdürülebilir bir turizm destinasyonu olarak gelişiminde rol oynayacak paydaşların sürdürülebilir turizm farkındalıklarının değerlendirildiği bir çalışmadır. Çalışmada sürdürülebilir turizm ve Seyitgazi ilçesi ile ilgili literatür taranarak Seyitgazi ilçesinin paydaşlarının turizm farkındalıklarını belirlemeye yönelik bir alan araştırması gerçekleştirilmiştir.

Sürdürülebilir Turizmin Gelişimi

Sürdürülebilirlik kavramı son yıllarda çok konuşulan ve gündem oluşturan bir kavram haline gelmiştir. Sürme herhangi bir olay veya olgunun kendiliğinden devam etmesi iken, sürdürme eylemi bu devamlılığın başkası tarafından yapılması anlamına gelmektedir. Herhangi bir şey sürdürülebilir ise yapısında süreklilik taşıyor demektir. Sürdürülebilirlik, belirli bir ekosistemin ya da sürekliliği olan herhangi bir sistemin, kesintisiz, bozulmadan aşırı kullanımla tüketmeden ve ana kaynaklara aşırı yüklenmeden sürdürülebilmesi yetkinliği olarak bilinmektedir (Kaypak, 2010, s.98). Kavramın çıkış noktası, ekonomik ve teknolojik gelişmelere paralel bir şekilde ortaya çıkan çevre sorunlarının önüne geçebilme ve ekosistemin korunmasıdır (Arıkan ve Yüksek, 2011, s.385).

Turizm sektörü birinci derecede doğal, sosyokültürel ve ekonomik kaynaklara bağlı olarak varlığını sürdüren bir sektördür. Bu nedenle, doğal kaynakların, sosyokültürel ve ekonomik alt yapının tahrip edildiği bir ortamda rasyonel bir turizm olayından söz edilemez. Bu açıdan “sürdürülebilirlik” kavramı turizm sektörü için her sektör için taşıdığından daha fazla hayati bir önem arz etmektedir (Akşit, 2007, s.446).

Sürdürülebilir turizm; turizm merkezlerinin ayırt edici çekiciliklerinin korunarak geleceğe aktarılması olarak ifade edilebilir. Dünya Turizm Örgütü, sürdürülebilir turizm için üç temel ilke öngörmüştür. Bunlar; ekolojik ve biyolojik çeşitliliğin korunması, ev sahibi toplumların özgün sosyokültürel değerlerinin bozulmaması ve yerel halkın turizm sektöründe istihdamı sağlanarak, toplumsal yaşam standartlarının yükseltilmesidir (Garda ve Temizel, 2016, s.87). Bu üç temel ilke aslında sürdürülebilirliğin boyutları olarak da ifade edilmektedir. Bunlardan ilki *çevresel* boyuttur. Bu boyuta göre geri dönüşümlü olsun ya da olmasın, her doğal kaynağın, devamlılığını sağlayabilecek şekilde kullanımı hedeflenmelidir. Bu boyut ekosistemlerin desteklenerek uzun dönem yeterliliğin sağlanmasını ifade etmektedir. Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımının sağlanarak, gelecek kuşakların da en az günümüz kuşakları kadar bu kaynaklardan yararlanmasını sağlamak anlamı taşır. Ekolojik (çevresel) olarak sürdürülebilir bir sistem, yenilenebilir kaynak sistemlerinin aşırı kullanımından kaçınarak, istikrarlı kaynak yapısını sürdürebilen bir sistemi ifade etmektedir. Bir diğer boyut *sosyokültürel* boyuttur. Bu boyut insanların kültürel, maddesel ve ruhsal ihtiyaçlarını eşit biçimde karşılayabilmek olarak tanımlanmıştır (Akıncı ve Kasalak; 2016, s.163). *Ekonomik Boyut* ise yeryüzündeki sınırlı kaynakların insan yaşamının kalitesini artırabilecek şekilde adil olarak dağıtılmasını ifade etmektedir. Burada maliyetlerin gelirleri aşmadan, kendi kendine yeterliliğin sağlanması belirtilmektedir. Ekonomik boyut, faaliyetlerin ve üretim faktörlerinin sürdürülebilir kullanımını ifade eder. Turizmin gelişimi ekonomik açıdan bakıldığında, hane halkı gelirlerinin ve istihdam olanaklarının artırılmasını, yaşam standartlarının yükseltilmesini içerir. Turizm kalkınmasının olumsuz ekonomik etkileri ise yaşam maliyetlerindeki artış, ürün, hizmet ve diğer ürünlerin fiyatlarının yükselmesi, turizm sektöründeki düşük ücretli işlerde artış ve gayrimenkul vergilerinde artış olarak sayılabilir. (Rasoolimanesh ve Jaafar, 2017, s.36).

Bu ilkeler temelinde Dünya Turizm Örgütü'ne göre sürdürülebilir turizm, “insanın etkileşim içinde bulunduğu çevrenin bozulmadan korunarak kültürel bütünlüğün, ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşamı sürdüren sistemlerin idame ettirildiği ve aynı zamanda tüm kaynakların ev sahibi bölgedeki insanların ve turistlerin ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçlarını doyuracak şekilde ve gelecek nesillerin de aynı ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri biçiminde yönetildiği bir kalkınma şeklidir (Sarkım, 2008, s.4).

Sürdürülebilir turizm kavramı, daha geniş bir kavram olan “sürdürülebilir büyüme” den gelen ve bu büyümeyi turizmin özel bağlamına uygulama anlamına gelen özel bir terimdir. Çevre kalitesini devam ettirmek, turistik bölgelerin yaşam kalitelerini yükseltmek, kaliteli ziyaretçi deneyimini gerçekleştirmek gibi amaçlar taşımaktadır (Kaypak, 2010, s.99). Bu amaçlar sonucunda ise turizmin etkileri anlaşılmalı, turizm ile elde edilen gelirlerin ve maliyetlerin adil dağılımı sağlanmaktadır. Turizm doğrudan ve dolaylı istihdam yaratırken turizm işletmelerinde canlılık göze çarpar ve kırsal alanlarda yerel ekonomilerin de canlandığı gözlemlenir. Yine yörede alt ve üst yapı gelişimleri hızlanırken, tarihi ve kültürel eserlerin, arkeolojik alanların korunması sağlanır. Bu amaçlar neticesinde aynı zamanda ekonomik ve sosyal refahın korunduğu ve çevresel sorumluluk bilincinin de geliştiği söylenebilir (Swarbrooke, 1999, s.10).

Buhalis ve Fletcher'ın 1996 yılında yazmış oldukları makalede, sürdürülebilir turizm anlayışını daha iyi kavrayabilmek ve doğayla uyum içinde bir turizm gelişimini başarmak için eğilimler, sorumluluklar, gelecek bağlamında 10 madde belirlenmiştir (Beyhan ve Ünügür, 2005, s.80):

- Harekete geçmek için ihtiyaçları tanımak,
- Zayıf elemanları, yerleri, toplulukları desteklemek,
- Kurallı bir şekilde gelişmenin amaçlarını oluşturmak,

- Alan ve varlık üzerindeki kontrolü yapmak, alanın gelişimi ve alanın sahibine karşı aktif bir politika izlemek,
- Malzeme politikası oluşturmak,
- Doğayı korumak,
- Tarım ve ormanlık alanların kullanımını güçlendirmek,
- Ekonomik aktivitelerin düzenini genişletmek,
- Yerel mimariyi, gelenekler ile kültür ve folklor mirasını korumaya yardım etmek,
- Turizm pazarlamasını, promosyonu ortaya koymak.

Turizm, yenilenemeyen kaynakların önemli kullanıcısı olan bir sektördür. Dolayısıyla turizmin olumlu etkilerini en üst seviyeye çıkarmak ve olumsuz etkilerini en aza indirmek için sürdürülebilir turizm anlayışını benimsemek gerekmektedir. Sürdürülebilir turizm, turizm pazarında yeni bir dilim yaratmak ya da bir niş pazarı doldurmak için ortaya çıkan turizm türü değil, sürdürülebilir gelişmeyi ilke edinen bir yaklaşımdır. Ayrıca günümüzde destinasyonların rekabeti doğal, ekonomik ve kültürel kaynakların sürdürülebilirliğine bağlıdır (Çelik ve Bahar, 2015, s.465). Bu nedenle sürdürülebilir turizmde, turizmden beklenen ekonomik faydaların toplumsal ve ekolojik amaçlarla bütünleşmesi esastır. Ekolojik amaçların gerçekleştirilmesi doğal kaynak ve çevresel yönetim araçlarıyla olanaklıdır. Buradaki temel ilke muhasebe sistemleri, yatırım kaynakları ve iktisat politikalarının fayda ve maliyetleri tartışılırken, çevrenin sağladığı hizmetlerin ekonomik değerleri biçilerek dikkate alınmasıdır (Karacan vd. 2015'ten aktaran Avcıkurt ve GÜdü Demirbulat, 2016, s.174).

Sürdürülebilir turizm kavramı, uzun dönemli, katılımcı, çevresel, sosyal, kültürel ve ekonomik uyumlu bir turizm gelişimini ifade etmektedir. İdeal olarak, yerel toplum için mevcut faydalar ve sağlanacak gelecek fırsatlar arasında bir denge aramakta, bir yandan, doğal kaynakları, doğal ve kültürel mirası ve sosyo-ekonomik refahı göz önüne alırken, diğer yandan kültürel, çevresel, biyolojik kalite ve çeşitliliği ve bunların ev sahibi toplumla entegrasyonunu sağlamaktadır. Sürdürülebilir turizm gelişimi sürdürülebilir turizm amacını sağlayabilmek için bir araç olmalıdır. Sürdürülebilir turizm stratejileri çeşitli ilgi gruplarını kapsayan daha geniş ve bütüncül temele dayanmalıdır (Çıracı vd., 2008, s.91).

Sürdürülebilir turizm gelişimi politikaları ve yönetim uygulamaları, turizm destinasyonlarında, kitlesel ve niş turizm alanları da dâhil tüm turizm türlerinde uygulanabilir. Uzun dönem sürdürülebilirliğin sağlanmasında üç ölçüt kullanılmalıdır. Bunlar;

- Devamlı bir ekolojik süreç için biyolojik çeşitliliğin ve doğal mirasın korunmasında oluşturulan çevresel kaynakların optimal kullanımı, sürdürülebilir turizm gelişim sürecindeki temel unsur olmalıdır.
- Ev sahipliği yapan halkın sosyo-kültürel yapısına, yöredeki kültürel mirasa ve geleneksel değerlere saygı duyulmalı ve yörede bulunan yapılar korunmalıdır.
- Ev sahipliği yapan halka istikrarlı iş olanakları, gelir getiren fırsatlar ve sosyal hizmetler de dâhil olmak üzere; yaşanabilirliği, uzun dönem ekonomik icraatları tüm paydaşlara adil bir biçimde dağıtmak şartıyla garanti etmelidir.

Sürdürülebilir turizm gelişimi kamu ve sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler, işletmeler gibi geniş ölçüde katılımı gerektirir. Sürdürülebilir turizm devamlılık gösteren bir süreçtir. Gerektiğinde önleyici ve düzeltici tedbirler uygulanarak etkileri sürekli olarak gözlenmelidir (Gunneng, 2006, s.12).

Turizmin sürdürülebilir gelişiminin sağlanması ile olumsuz etkilerin aza indirilmesi ve olumlu etkilerin üst düzeye çıkarılması bütün turistik alanlar için istenen bir sonuçtur. Bu kapsamda, turizme konu olan varlıkların gelecek kuşaklara aktarılacak şekilde korunması ve geliştirilmesi, kısaca sürdürülebilirliğin sağlanması rasyonel bir davranış olacaktır. Turizm Destinasyonlarında etkin bir sürdürülebilir turizmi gelişiminden söz edebilmek için doğal çevre, kültür, miras ve turizmin birbiriyle bağlantılı ve doğru yönetilmesi gerekmektedir (Çekül Vakfı, 2012; Dedehayır, 2014'den aktaran Er ve Bardakoğlu, 2016, s.98). Burada turizm planlaması büyük öneme sahiptir. Zira turizm destinasyonlarında yaşanan en büyük sorunlardan biri; turizm paydaşlarının kısa dönemli çıkarlar için kaynakları plansızca kullanıp tahrip etmeleridir (Buhalis, 2000). Planlama yapılırken her bölgenin sahip olduğu turizm kaynaklarının envanterinin çıkarılması, bu doğrultuda çözümler sunulması ve bölgeler arası gelişme farklılıklarına yol açmayacak planların hazırlanması akılcı olacaktır. Bu süreçte de turist, özel sektör, kamu sektörü, yerel halk, yerel yönetimler, bölgesel ve uluslararası örgütler ve üniversitelerin birlikte hareket etmesi turizmin sürdürülebilirlik anlayışı içerisinde gelişmesine işlerlik kazandıracaktır (Mowforth ve Munt, 1998).

Seyitgazi İlçesi Mevcut Durum

Eskişehir iline 43 km. mesafedeki Seyitgazi ilçesinin yüzölçümü 1502 km², deniz seviyesinden yüksekliği 1040 m.'dir. Coğrafi olarak tepelik dalgalı düzlükler ve orta yükseklikte olan topraktan oluşmuştur. Seydisuyu en önemli ırmağıdır. İlçede karasal iklim hüküm sürmektedir. Batısı Türkmen Dağları ile çevrilmiştir. Coğrafi oluşumuyla birlikte önemli maden yatakları özellikle bor yatakları oluşmuştur. Topraklarının ancak bir kısmı kullanılabilir. Zira büyük bir bölümünü ormanlar ve tepelikler oluşturmaktadır. Özellikle dağlık alanlarda büyük çam ve meşe ormanları mevcuttur. Yönek Deresi'nde Kunduzlar Barajı bulunmaktadır. Bu baraj, yakınında suni bir göl oluşturmuştur (Seyitgazi Belediyesi). Yaban hayatı açısından, bölgede genel olarak karasal iklime uyum sağlamış ve steplerde yaşayabilen tavşan, tilki, sansar, kurt, porsuk, geyik ve domuz gibi kara hayvanları bulunmaktadır (Bahçe ve Çoşkun, 2006, s.79). Bununla birlikte sadece bu bölgede nesli tükenmekte olan Kara Akbaba yaşamaktadır.

Seyitgazi ilçesinde mevcut, sadece yem ve yağ fabrikası ve yumurta çiftlikleri, ayrıca sanayi tipi patlayıcı fabrikası bulunmaktadır. Bu yapıım aşamasındaki fabrikaların doğayı kirletecek kimyasal atığı olmayacağı belirtilmektedir. Seyitgazi'den Eskişehir ve Afyon yönüne asfalt yollar olması ve bu yolun şehirlerarası otobüsler için daha kısa olması nedeni ile tercih edildiği bilinmektedir. Dolayısı ile Seyitgazi'de ulaşım sorunu yaşanmamaktadır. Eskişehir ilçe garajından ise Seyitgazi ilçesine her yarım saat başı otobüs seferleri düzenlenmektedir (T.C. Eskişehir Valiliği).

Seyitgazi ilçesinin eğitim istatistiklerine bakıldığında; ilçede okulöncesi, ilköğretim ve lise olmak üzere toplam 16 okul bulunmaktadır. Bu okullarda, 140 derslik, 2.258 öğrenci ve 139 öğretmen bulunduğu bilgilerine ulaşılmıştır (Seyitgazi İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü).

Seyitgazi İlçesinin Kaynakları ve Önemi

Seyitgazi ilçesinde çok sayıda tarihi ve kültürel eser bulunmaktadır. Her biri ayrı öneme sahip olan bu kaynakların en başında Frig Vadisi bulunmaktadır. Arkeolojik çalışmalar ve tarihi kaynaklar, bölgede tarihin Paleolitik çağa kadar uzandığını ortaya koymaktadır. Vadide M.Ö. 3000'de Erken Tunç çağı yerleşimi, M.Ö. 2000'de Hitit yerleşimi görülmüştür. M.Ö. 8. Yüzyıldan sonra Hellenistik, Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı çağlarına ait anıtsal eserler günümüze kadar ulaşmıştır. Kütahya ili Tavşanlı ilçesi Tunçbilek beldesinde kömür ocaklarında Kalkolitik döneme ait kalıntılara rastlanmıştır (Aşlıoğlu ve Memlük, 2010, s.189).

Bölgeye Frigler'in gelmesi M.Ö. 1200'lü yıllarda başlar. Hititler Eskişehir, Afyonkarahisar ve Kütahya illerinin birleştiği bölgede özgün bir kültür oluşturmuşlar ve özellikle Afyonkarahisar ilinin kuzeyinde bulunan Seydiler, Ayazini, Göynüş Vadisi ve Döğür civarında dünyada eşii bulunmayan Frig kaya anıtlarını ve yerleşimlerini meydana getirmişleridir. Frigler bu bölgede kült mezar ve mezar anıtları biçimde, büyük boy kaya blokları üzerine işlenmiş ana tanrıça Kibele kültüne ait tapınak cepleri ve aslan kabartmaları ile dünyanın en ilginç ve en değerli eserlerinin yaratılmasını sağlamışlardır (Aşılıoğlu ve Memlük, 2010, s.189). Frig Vadisi'nin Eskişehir ili sınırları içerisinde kalan bölümünde Han ilçesi Yazılıkaya köyünde bulunan Antik Yazılıkaya kenti, Friglerin dini merkezleri olmuştur. Kayalık bir platform üzerinde olup, Erken Tunç çağlarında yerleşim görmüştür. Antik şehirde, Hitit kültürüne ait kendi stilleri ile yaptıkları kaya kabartmaları ele geçmiştir. Hititlerden sonra bir Frig kenti olarak gelişen Yazılıkaya'da, Frig Kültürüne ait kale duvarları, yerleşim yerleri, kaya kabartmaları, kaya anıtları, su sarnıçları, sunak yerleri, karlıklar, kaya mezarları, basamaklı anıtlar, nişler, antik yollar, tabiat şartlarından etkilenmişlerse de günümüze ulaşabilmişlerdir. Kaya yüzeyine tapınak cephesi biçiminde işlenen kaya anıtları ve kaya anıt mezarları yanında, askeri soylular sınıfının yaşadığı, kayalıklar üzerine kurulmuş, tahkimli Frig kaleleri Seyitgazi ve Han ilçeleri civarında yoğunluk kazanmaktadır (Aşılıoğlu ve Memlük, 2010, s.189).

Seyitgazi ilçesi'nde (Resim 1) bulunan kültürel varlıklar ve ait oldukları dönemler ve inanç turizmüne yönelik mevcut kültürel eserler Tablo1'de ve Tablo 2'de görülmektedir (Seyitgazi Rehberi, 2016, s.1):

Tablo 1. Seyitgazi İlçesi Tarihi ve Kültürel Varlıkları

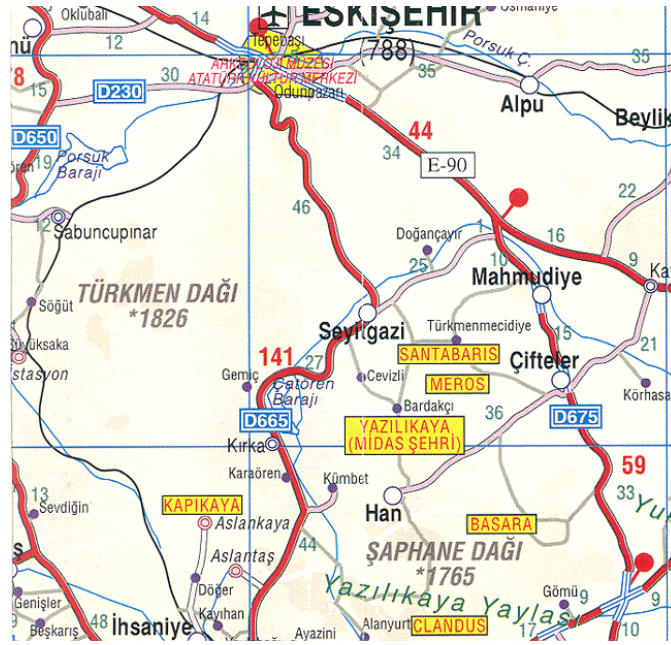
Neolitik-Tunç Çağı	Roma ve Doğu Roma Dönemi
• Keçiçayırı Yerleşkesi	• Zahran Vadisi
• Külliüba Höyüğü	• Fethiye Ören Yeri
Frig Dönemi	• Seyrecek Nekropolü
• Asmainler Saklı Vadi	• Berberini Kaya Kilisesi
• Bahşeyiş Anıtı	• Ayterek Kale
• Asar Kaya	• Yapıldak Karanlık Dere
• Hamamkaya Mezarı	• Yapıldak Asar Kale
• Küçük Yazılıkaya	• İnli Kaya
• Midas Anıtı/ Yazılıkaya	• Gerdekkaya Mezar Anıtı
• Bitmemiş Anıt	• Bardakçı Kaya Mezarları
• Sümbüllü Anıt	Selçuklu-Osmanlı- Cumhuriyet Dönemi
Frig-Hellenistik-Roma ve Doğu Roma Dönemi	• Melik Gazi Türbesi
• Solon'un Mezarı (Aslanlı Mabet)	• Selçuklu Hamamı, Bor ve Etnografya Sergi Alanı
• Köresten Nekropolü	• Sücaattin Hamamı
• Delikli Kaya Nekropolü	• Eski Han, Kervansaray
• Dübecik Kale	• Develik Han
• Yazılıkaya Frig Vadisi Gözetleme Kaleleri	• Çırçır Çeşme
	• Menimhane Çeşmesi
	• Alpanos Köyü Çamaşırhanesi

Kaynak: Seyitgazi Rehberi, T.C. Eskişehir Valiliği Yayını (Ed. Abdullah Yiğit), Eskişehir, 2016.

Tablo 2. Seyitgazi İlçesinde Bulunan İnanç Turizmine Yönelik Kültürel Varlıklar

İnanç Turizmi
• Seyyid Battal Gazi Türbe ve Külliyesi
• Seyyid Sücaattin-i Veli Türbe ve Külliyesi
• Üryan Baba Türbesi
• Himmet Baba Kümbeti
• Elveren Türbesi

Kaynak: Seyitgazi Rehberi, T.C. Eskişehir Valiliği Yayını (Ed. Abdullah Yiğit), Eskişehir, 2016.

Şekil 1. Seyitgazi İlçesi

Kaynak: Eskişehir Ticaret Odası (www.etonet.org.tr)

Ayrıca Seyitgazi ilçesinde şenlikler düzenlenmektedir. Bunlar:

- 6 Mayıs Hıdırellez Şenlikleri.
- Şeyh Sücaattin-i Veliyi Anma Şenlikleri (Mayıs'ın son haftası).
- Seyyid Battal Gazi'yi Anma Günü ve Seyitgazi'nin Kurtuluş Günü (1 Eylül)

Bunların yanında *Bor ve Etnografya Müzesi* ilçe merkezinde bulunmaktadır. Yine 2012 yılında faaliyete geçen 15 bungalov ve 2 havuzu olan *Santral Park Tesisleri* ilçenin ilk konaklama tesisidir. Tesis, piknik alanı olarak da kullanılmaktadır. Ayrıca Frig Vadisinin merkezinde Midas Han adında otel ve kamp alanı bulunmaktadır.

Seyitgazi ilçesi, tarihi çağlara ait olan, ender bulunan özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli kültürel mirasa sahiptir. Sahip olduğu bu değerlerin bulunduğu alanlar da Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından çeşitli derecelerde SİT alanı olarak belirlenmiştir. Seyitgazi ilçesi

Eskişehir ilinin diğer ilçeleri arasında önemli bir yere ve konuma sahiptir. Eskişehir ilinde tarihi ve kültürel yapı maalesef birkaç tanedir. Dolayısı ile Seyitgazi ilçesi sahip olduğu tarihi eserler ile büyük bir turizm potansiyeline sahiptir. Özellikle Frig Vadisi ve bölgede bulunan farklı medeniyetlere ait eserler Seyitgazi ilçesinin Eskişehir ili ve bölge iller için önemini daha da arttırmaktadır.

Yöntem

Bu çalışmanın amacı, Seyitgazi ilçesinin paydaşlarının sürdürülebilir turizm farkındalıklarını belirlemektir. Bu nitel çalışmada veriler, derinlemesine görüşmeler yardımı ile elde edilerek toplanmış ve içerik analizi yapılmıştır. Derinlemesine görüşmeler ise Seyitgazi ilçesinin paydaşlarından olan Seyitgazi Belediye Başkanı ve yardımcısı, Anadolu Üniversitesi Turizm Fakültesi Dekanı ve sivil toplum kuruluşu temsilcileri (Skal Eskişehir Kulübü Derneği başkanı ve Yönetim Kurulu üyesi) ve turizm fakültesi öğretim üyelerinden oluşan 7 kişi ile yapılmıştır. Görüşmeler; Belediye Başkanı ve yardımcısı ile toplam 67 dakika, Turizm Fakültesi Dekanı ile 37 dakika, STK temsilcileri ile 43 ve 27 dakika, öğretim üyeleri ile toplam 52 dakika olmak üzere toplam 226 dakika sürmüştür. Katılımcılardan ses kaydı için izin formu alınmıştır. Görüşmelerde yapılan ses kayıtlarından elde edilen veriler MAXQDA 12 programı ile analiz edilerek değerlendirilmiştir. Veriler sürdürülebilirlik teması altında çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel alt temalarına ayrılarak kodlar oluşturulmuştur.

Bulgular

Seyitgazi ilçesinin paydaşları ile yapılan derinlemesine görüşmelerin analiz bulguları aşağıda verilmektedir. Yapılan görüşmelerin katılımcılarına verilen kodlar Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcılara Verilen Kodlar

Katılımcı	Verilen Kod
Seyitgazi Belediyesi Başkanı	K1
Seyitgazi Belediyesi Başkan Yrd.	K2
Turizm Fakültesi Dekanı	K3
Turizm Fakültesi Öğr. Üyesi	K4
Turizm Fakültesi Öğr. Üyesi	K5
STK Yöneticisi	K6
STK YK Üyesi	K7

Yerel Yöneticilerin Sürdürülebilirlik İle İlgili Düşüncelerine Ait Bulgular

Seyitgazi yerel yöneticilerinden gelen görüşler doğrultusunda, Seyitgazi ilçesinde sürdürülebilir bir turizm gelişimi için bütüncül bir yaklaşıma sahip olunması gerekliliği vurgulanmıştır. Yerel halktan, yerel ekonomiye, girişimcilikten planlamaya kadar, dikkat edilmesi gereken konuların çeşitliliği, sürdürülebilirlik boyutlarıyla birlikte düşünüldüğünde, Seyitgazi ilçesinde sürdürülebilir bir turizm gelişimi; sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel boyutların göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Derinlemesine görüşmeler yardımıyla Seyitgazi ilçesi yerel yöneticilerinden elde edilen ifadelerle ilişkin kodlar ve sıklıkları Şekil 1’de gösterilmiştir.

“Bir burada halk ile birlikte bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Halk burada dönüşmeye başlarsa, bu işi sahiplenmeye başlarsa yürüyebiliriz.”K1

Sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu açısından ele alındığında, turist sayısında yaşanan artış kaydettiklerini ve ayrıca kadınlara yönelik meslek edindirme kurslar düzenlendiği belirtilmiştir. Bu kapsamda turist sayısındaki artış ile ilgili şunlar söylenmiştir:

“2014 yılında 80.000 olan turist sayısı, 2016 yılında 150.000’e çıktı. 2017 yılında ise 250.000’in üzerinde... Biz bu ziyaretçilerin Seyitgazi’ye para kazandırma kısmına odaklanmalıyız.”K2

Seyitgazi turizminin gelişimi ve yerel halka ekonomik katkı sağlamak için Seyitgazi ilçesinin organik tarıma elverişli olduğunu ve hayvancılık için uygun bir yer olduğu şu şekilde açıklanmıştır:

“1000 dönüm bal ormanlarımız var. Şu an arıcılık ile ilgili çok farklı çalışmalar yapıyoruz. Çok güzel bal üretiyoruz. Hayvancılıkla ilgili ayrı çalışma alanlarımız var.”K2

“Burası pek çok ürün açısından zengin... Taze fasulye, kuru fasulye ve patates gibi organik tarım anlamında geliştirilebilir ürünler...”K1

Seyitgazi’nin sürdürülebilir turizm boyutlarından çevresel boyut göz önünde bulundurulduğunda yerel yönetici, alt yapı çalışmalarının devam ettiğini, Seyitgazi’de bulunan endemik türleri ve çevre düzenlemesi konusunda bir takım çalışmalar yaptıklarını dile getirmişlerdir.

“Bir yıldan beri Seyitgazi türbesinin restorasyonunu yapıyoruz. Geçen yıldan beri bakım ve temizliklerini yaptık.”K1

“Seyitgazi’de 500 endemik çiçek mevcut... Doğal oluşumlarımız, doğal güzelliklerimiz de mevcut... Seyitgazi’nin bulunduğu alanın yarısı orman.”K2

Üniversitelerin Sürdürülebilirlik İle İlgili Düşüncelerine Ait Bulgular

Derinlemesine görüşmelerde ikinci paydaş olan üniversite kapsamında, Turizm Fakültesi Dekanı ve öğretim üyelerinden elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen ifadelere ilişkin kodlar ve sıklıkları Şekil 2’de yer almaktadır.

Sürdürülebilirlik boyutları kapsamında incelendiğinde; Sosyo-kültürel alt boyutu altında; katılımcıların “Kültürel değerlere saygılı bir turizm” “Mutfak kültürünün aktarılması” ve “Efsanelerin ortaya konması” alt kodlarından bahsettiği görülmektedir. Buna göre, Seyitgazi ilçesinde turizmin geliştirilmesinde, Seyitgazi’nin kültürel değerlerine saygılı bir turizm gelişimi yapılması gerektiği şu sözlerle vurgulanmıştır:

“Eğer Seyitgazi’de turizm hareketliliği sağlamak istiyorsak, insanların yaşam tarzını değiştirmeyen birtakım şeyler yapmamız gerekir... Biz Seyitgazi halkını “Seyitgazi halkı” olarak koruyacak şeyler yapmalıyız. Kültürel dönüşüme engel olmamız lazım.”K3

“Tek bir şeye yoğunlaşmayıp, her şeyi koruyup kollamalıyız. Kültür, değerler gibi...”K3

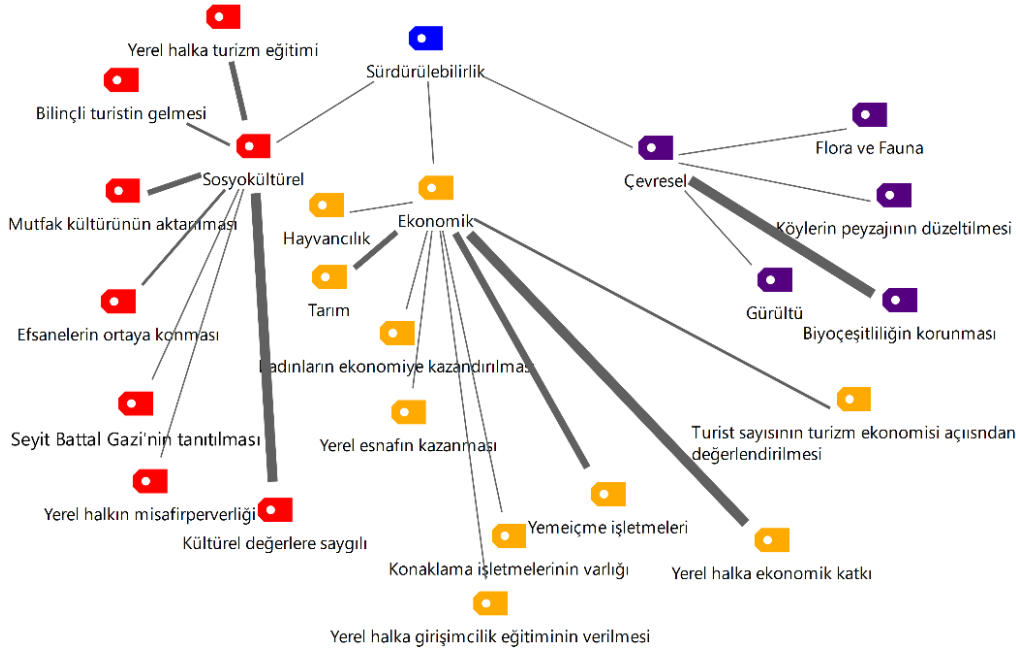
Seyitgazi ilçesinin yerel lezzetlerini gelen ziyaretçilere aktarmak ve Seyitgazi’nin sosyo-kültürel bir değeri olan mutfak kültürünü aktarmak, Seyitgazi turizmi açısından önemlidir. Öğretim üyesinin bu durumu destekler nitelikteki sözleri şu şekildedir:

“Seyitgazi’de yer alan gastronomik ürünlerin tanınması büyük önem taşıyor.”K4

“Ziyaretçiler, Seyitgazi’ye geldiğinde neler yiyecek bunların tanınması gerekiyor. Ayrıca reçeteler geliştirilerek, standart bir hizmet sunumu sağlanmalıdır.”K4

Öte yandan Seyitgazi turizminin geliştirilmesi bağlamında, Seyitgazi’nin efsaneleri ortaya konması gerekliliği ile ilgili katılımcının açıklamaları şöyledir:

“Seyitgazi’nin sahip olduğu değerler, efsaneler ve hikâyeler araştırılıp, çekicilik unsuru olarak kullanılabilir.”K5

Şekil 2. Öğretim Üyelerinin Sürdürülebilirlik ile İlgili Düşüncelerine Ait Kodlar ve Sıklıkları

Sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu açısından bakıldığında, “yerel halka ekonomik katkı” sağlayan bir turizm hareketinin olması gerektiğini savunan bir öğretim üyesi katılımcı, bu düşüncesini şu sözlerle vurgulamıştır:

“Turizmin yerel halka getirdiği hiçbir şey yoksa bir müddet sonra yerli halkla turist karşı karşıya gelebiliyor.”K3

Öte yandan, yine mutfağın kültürünü yansıtacak yeme-içme işletmeleri bulunması ve bu sayede yerel halka ekonomik katkı sağlanmasının önemini vurgulayan bir öğretim üyesi, bu konuyu şöyle açıklamıştır:

“Seyitgazi’nin yeme-içme ürünlerinin her işletmede aynı tatta sunulması için standart reçeteler geliştirilmeli.”K4

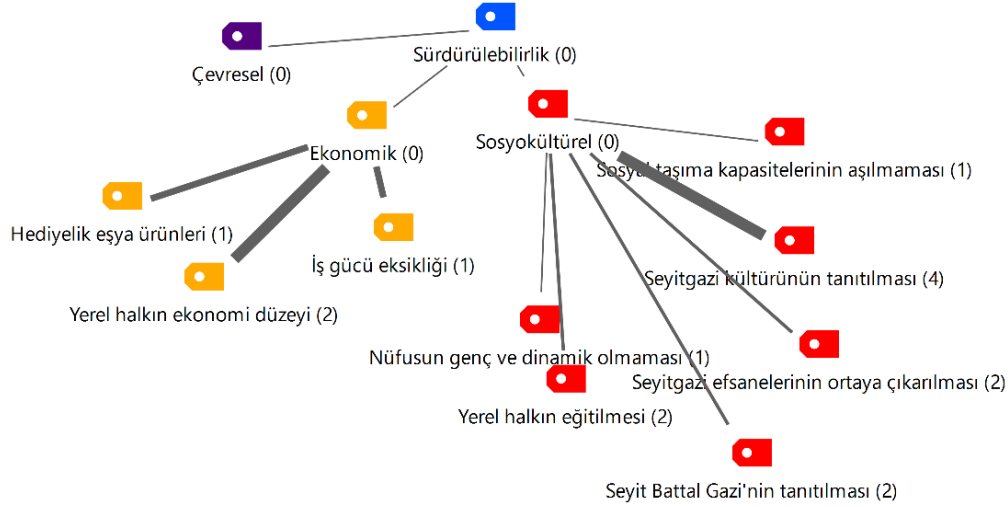
Sürdürülebilirliğin çevresel boyutunda “biyoçeşitliliğin korunması” önemli bir konudur. Bütüncül yaklaşımla bakılması gerekliliği, sürdürülebilir turizmin çevre boyutunda dikkat edilmesi gereken konulardan biridir. Bu kapsamda, öğretim üyesi bu duruma şu sözleriyle dikkat çekmiştir:

“Biyçeşitliliği bozmayan düzenlemeler yapılmalı...”K3

“Öyle bir turizm geliştirilmeli ki, hiç bir canlının yaşam alanına müdahale etmeden, onları koruyan düzenlemeler yapılmalı.”K3

Sivil Toplum Kuruluşu Temsilcilerinin Sürdürülebilirlik İle İlgili Düşüncelerine Ait Bulgular

Sürdürülebilirliğin sağlanmasında diğer bir paydaş olan sivil toplum kuruluşu temsilcileri ile yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Bu analize ilişkin bilgiler Şekil 3’te gösterilmektedir.

Şekil 3. Sivil Toplum Kuruluşu Temsilcilerinin Sürdürülebilirlik ile İlgili Düşüncelerine Ait Kodlar ve Sıklıkları

Sürdürülebilirlik boyutları kapsamında; sosyo-kültürel açıdan “Seyitgazi kültürünün tanıtılması” konusunda, STK temsilcisi katılımcılarının görüşleri şu şekildedir:

“Seyitgazi’nin kültürünün gelecek kuşaklara aktarılması önemli.”K6

“Seyitgazi’nin değerlerine zarar verecek, bu değerleri yok edebilecek hiçbir uygulamaya yer verilmemeli.”K6

Öte yandan turizm faaliyetlerinden etkilenecek olan yerel halkın eğitilmesi konusuna vurgu yapan K7 kodlu STK temsilcisi şu sözleri sarf etmiştir:

“Yerel halkın profiline bakılmalı ve yerel halka turizmin geliştirilmesi ile ilgili eğitimler verilmeli.”K7

“Yerel halk değerlerine sahip çıkmalı.”K6

Seyitgazi ilçesinin efsanelerinin önemine dikkat çeken STK temsilcisi, bu konuyu şu sözlerle ifade etmiştir:

“İnsanlar efsaneleri severler. Seyit Battal Gazi’nin neler yaptığı ziyaretçilerin ilgisini çeker. Doğüstü bir takım özellikler insanın dikkatini çeker ve merak uyandırır.”K6

“Turist rehberleri anlatımlarını cezbedici kılmak için özellikle efsanelere ve mitlere yer vermelidir.”K6

Katılımcı 7, Sürdürülebilirliğin bir diğer boyutu olan ekonomik boyut kapsamında, yerel halkın ekonomi düzeyine vurgu yaparak, iş gücünün belirlenmesinin ve nüfusun genç ve dinamik olmasının ekonomiye katkı yapacağını şu sözlerle açıklıyor:

“Seyitgazi'nin iş gücü iyi araştırmalı, turizm işletmelerinde çalışacak genç ve dinamik nüfusun var olup olmadığı analiz edilmeli.”K7

Bir turizm destinasyonun gelişiminde yerel yönetimler, üniversiteler ve STK'lar önemli örgütlerdendir. Turizm destinasyonunun planlanmasında, gelişiminde ve yönetiminde önemli rollere sahiptirler. Bu nedenle o destinasyonun sürdürülebilir bir şekilde planlanmasında, gelişimi ve yönetiminde bu paydaşların sürdürülebilir turizm farkındalıkları önemli bir rol oynayacaktır.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de turizm destinasyonlarının gelişimine bakıldığında kimilerinde sürdürülebilirlikten uzak yaklaşımlar ile karşılaşmaktadır. Bunun temelinde turizm destinasyonu paydaşlarının sürdürülebilirliğin farkında olmamaları önemli bir nedendir. Maalesef pek çok turizm destinasyonunda, turizm planlarının çoğu sürdürülebilirlikten uzak bir çerçevede kısa dönemli yapılmaktadır. Paydaşların sürdürülebilir turizm farkındalığı, kendilerinin de içinde yer aldıkları pek çok planda pozitif olarak etkisini gösterecektir. Özellikle turizm destinasyonlarında tüm paydaşların ortak akıl ile hareket ettikleri bir destinasyon yönetim örgütü kurulması destinasyonların sürdürülebilirliğine büyük katkı yapacaktır.

Seyitgazi ilçesinin paydaşlarının sürdürülebilir turizm farkındalıklarını anlamak amacı ile gerçekleştirilen bu çalışmada yapılan görüşmelerde elde edilen veriler, sürdürülebilir turizmin üç bileşeni olan çevresel, ekonomik ve sosyokültürel açıdan değerlendirilerek kodlanmıştır.

Bulgular değerlendirildiğinde görüşmeye katılan paydaşların tamamının sürdürülebilir turizm hakkında bilgi sahibi oldukları söylenebilir. Yerel yönetimin çevresel, ekonomik ve sosyokültürel açıdan sürdürülebilir farkındalıklarının bulunduğu söylenebilir. Fakat sürdürülebilirliğin gerçekleşmesi için stratejik bir turizm planlaması yapılmadığı görülmektedir. Ayrıca sadece Seyitgazi ilçesinde bulunan Seyit Battal Gazi’ye ve türbesine odaklı olunan bir sosyokültürel sürdürülebilirlik yaklaşımına sahip oldukları söylenebilir. Oysa Seyitgazi ilçesi ve civarı pek çok farklı medeniyete ev sahipliği yapmış ve bu medeniyetlerin mirasını barındıran bir bölgedir. Özellikle Frig Vadisi ile ilgili herhangi bir plan, çabadan bahsedilmemiştir. Kültürel kaynakların çekiciliğe dönüştürülmesinde sürdürülebilir turizm ilkelerine bağlı kalındığı göze çarpmaktadır. Bu durum kültürel mirasın sürdürülebilirliği açısından gayet olumlu bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Çevresel açıdan sürdürülebilirlik değerlendirildiğinde ise tarım ve hayvancılık ve endemik türler ile ilgili bilgi sahibi olduğu görülmüştür. Üniversite tarafından yapılan açıklamalarda ise sürdürülebilir turizmin üç boyutunun da göz ardı edilmeden bir gelişim yaklaşımında buldukları söylenebilir. Özellikle çevresel sürdürülebilirlik boyutu üzerinde bilinçli önerilerde bulunmaktadır. Sivil toplum örgütü tarafının ise uygulanabilir pratik çözüm önerileri içeren ifadeleri dikkat çekmektedir.

Paydaşların sürdürülebilir turizm farkındalıkları ve buna yönelik bilgi düzeyleri Seyitgazi ilçesinde sürdürülebilir turizm gelişimi için önemli bir avantajdır. Özellikle yerel yönetimlerin sürdürülebilir yaklaşım ile gerçekleştirecekleri faaliyetler Seyitgazi’nin taşıma kapasitelerinin aşılardan bir

gelişim süreci geçirmesinde avantaj olacaktır. Seyitgazi ilçesinin paydaşlarının sürdürülebilir farkındalıklarının destinasyon gelişim planlarında da etkili olması beklenmektedir.

Sürdürülebilir turizm gelişimine sahip olan destinasyonlarda, mevcut turistlerin ve ev sahibi bölgelerin bugünkü ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçlarının, gelecektekiler için fırsatların korunması ve geliştirilmesi şeklinde karşılanmasıyla; kültürel bütünlüğün, ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşam destek sistemleri gibi tüm turizm kaynaklarının yerine getirilebilir şekilde yönetilmesi beklenmektedir (UNWTO, 1998'den aktaran Aslan ve Güneş, 2016, s.997). Bu nedenle Seyitgazi ilçesi için de doğru bir destinasyon planlaması gerekmektedir. Bu planlama yapılırken sürdürülebilirliğin üç temel boyutu birlikte ele alınmalıdır.

Kaynakça

- Akıncı, Z. ve Kasalak, M.A. (2016). Sürdürülebilir Turizm Yönetimi Açısından Özel İlgi Turizminin Yeri ve Önemi, *Çatalhöyük Uluslararası Turizm Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* Yıl: 2016, Sayı: 1 – Sayfa: 161-182.
- Akşit, S. (2007). Doğal Ortam Duyarlılığı Açısından Sürdürülebilir Turizm. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2007/2 (23), 441-460.
- Arıkan, İ. ve Yüksek, G. (2011). Dağca'nın Sürdürülebilir Turizm Potansiyeli: Turizm Gelişimi için Mevcut Olanakların Değerlendirilmesi. *12. Ulusal Turizm Kongresi*. Akçakoca: Düzce Üniversitesi, ss.385-390.
- Aslan, E. ve Güneş, G. Sürdürülebilir Bir Destinasyon Olarak Karakaya Baraj Gölü Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research* Cilt: 9 Sayı: 46, 996-1012.
- Avcıkurt, C. ve Güdü Demirbulat, Ö. (2016). Turist Rehberlerinin Sürdürülebilir Turizme Bakış Açısı, *Journal of Tourism Theory and Research Online*, 2 (2), ss. 173-191.
- Bahçe, A. S. (2009). Kırsal Gelişimde Kültür (Mirası) Turizmi Modeli, *Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 25, ss. 1-12.
- Bahçe, S., Coşkun, İ., (2006). Yazılıkaya (Frigya)Yaylasının Bir Destinasyon Olarak Turizme Kazandırılması, Eskişehir Turizm Geliştirme Projeleri (Ed. Arıkan, İrfan), AÜ Yayınları, Eskişehir.
- Beyhan, Ş. G. ve Ünügür S. M. (2005). Çağdaş Gereksinimler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli. *İTÜ Dergisi/a*, 4 (2), 79-87.
- Buhalis, D. (2000). Marketing the competitive destination of the future, *Tourism Management*, 21(1), 97-116.
- Çelik, N. ve Bahar, O. (2015). Sürdürülebilir Turizmin Talep Tahminlemesi. I. *Eurasia In-ternational Tourism Congress: Current Issues, Trends and Indicators (EITOC-2015)*, 28-30 Mayıs 2015 (ss.464-475), Konya.
- Çıracı, H.; Turgut, S.; Kerimoğlu E.; (2008). Sürdürülebilir Turizm Gelişimi için Bir Yönetim Önerisi: Frig vadisi örneği. *İTÜ Dergisi/a*, 7 (2), 89-102.
- Er, Ö. Ve Bardakoğlu, Ö. (2016). Kültürel Mirasın Sürdürülebilir Turizm Ürünü Çeşidi Olarak Değerlendirilmesi: Edirne örneği, *İşletme Fakültesi Dergisi*, Cilt 17, Sayı 2, 2016, 95-111.
- Eskişehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İlçeler, <http://www.eskisehir.kultur-turizm.gov.tr/> (Erişim tarihi: 01.07.2017).
- Eskişehir Ticaret Odası, Haritalar, www.etonet.org.tr (Erişim tarihi: 18.07.2017)
- Garda, B. ve Temizel M. (2016). Sürdürülebilir Turizm Çeşitleri, *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi* Sayı: 12, 83-103.

- Gunneng, A. (2006). Task Force on Sustainable Tourism Development. *A Three-Year Journey for Sustainable Tourism*.
- Kaypak, Ş. (2010). Ekolojik Turizmin Sürdürülebilirliği. *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2 (2), 93-114.
- Rasoolimanesh, S. M. ve Jaafar, M. (2017). Sustainable Tourism Development And Residents' Perceptions in World Heritage Site Destinations, *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, Vol. 22, No. 1, 34-48.
- Sarkım, M. (2008). Değişen Seyahat Eğilimleri Kapsamında Sürdürülebilir Turizm Anlayışının Turizm Politikaları Üzerine Etkileri. 2. *Ulusal İktisat Kongresi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, ss. 1-11.
- Seyitgazi Belediyesi, <http://www.seyitgazi.bel.tr/> (Erişim tarihi: 01.07.2017)
- Seyitgazi İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, İstatistiki Bilgiler, <http://seyitgazi.meb.gov.tr/> (Erişim tarihi: 03.07.2017),
- Seyitgazi Rehberi (2016). T.C. Eskişehir Valiliği Yayını (Ed. Abdullah Yiğit), Eskişehir, 2016.
- Sezerel, H. (2016). *Sürdürülebilirlik ve Ekoturizm*, Alternatif Turizm (Edt. Gökçe Yüksek) Anadolu Üniversitesi Yayını No:3405, AÖF Yayını No:2256, Eskişehir.
- Swarbrooke, J. (1999). *Sustainable Tourism Management*. Wallingford, UK: CABI.